

Samenvatting lezing Fryske Akademy 19 november 2019

'Levenslange gevangenisstraf' : wat betekent dat eigenlijk?

door mw mr. dr. Wiene F. van Hattum, sinds 2008 voorzitter van het Forum Levenslang, tot 2018 als universitair docent verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, vakgroep strafrecht en criminologie, en daarvóór advocaat in Groningen in straf- familie- en vreemdelingenzaken

De rode draad van deze inleiding is de term 'levenslange gevangenisstraf'. Hoe moet je die uitleggen?

Dat kan op verschillende manieren. Ten eerste op de manier die de regering sinds ca. 2004 voorstaat, namelijk door een letterlijke uitleg van de wettekst (waarin staat dat de gevangenisstraf 'levenslang of tijdelijk' is en dat een tijdelijke gevangenisstraf maximaal 30 jaar mag duren).

Maar men kan ook de bedoeling van de wetgever tot uitgangspunt nemen en dus in aanmerking nemen dat de doodstraf moest worden vervangen door een humanere straf en dat een bezwaar van de doodstraf was dat zij niet 'deelbaar' was. Inhumaniteit en ondeelbaarheid kleven ook aan een letterlijke uitleg van het woord 'levenslang'. Die uitleg van 'levenslang' kan dus haast niet de bedoeling zijn geweest.

Als we kijken naar de gewoonte zoals die de vorige eeuw is ontwikkeld en meer dan 100 jaar heeft bestaan, dan blijkt dat het gebruikelijk was om aan levenslanggestraften tijdig gratie te verlenen en dat dit beleid goed heeft gefunctioneerd. Er was nooit sprake van recidive en tegelijk werd de resocialisatie niet onmogelijk gemaakt.

Ten slotte kunnen we de blik richten op de mensenrechten en daarmee op de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). Het EHRM leidt uit het martelverbod in artikel 3 EVRM af dat elke veroordeelde een uitzicht op invrijheidstelling moet hebben. De redenen daarvoor zijn dat de mens *kan* veranderen en de gronden voor oplegging van de straf naar de achtergrond *kunnen* verschuiven; ten tweede, dat uit oogpunt van proportionaliteit een straf moet kunnen worden uitgeoefend en ten derde, dat het in strijd is met de menselijke waardigheid om 'de sleutel weg te gooien'.

Het Forum Levenslang acht het huidige beleid van de regering met deze rechtspraak van het EHRM in strijd en bepleit in de eerste plaats een regelmatige screening van de veroordeelde, om diens ontwikkeling te kunnen volgen en, ten tweede, om de vraag of het nodig is om de straf voort te zetten neer te leggen bij een rechterlijk college, bestaande uit juristen en gedragsdeskundigen. Zo kan de beslissing over eventuele verkorting van de straf een minder politiek, en - vanuit de strafrechtstoepassing gezien - rechtvaardiger karakter krijgen.